

Мариана Първанова

**НЕИЗВЕСТНО ЗА ИЗВЕСТНИ
БЪЛГАРСКИ РОДОВЕ**

ЧАСТ ТРЕТА

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ.....	7
----------------	---

РАЗДЕЛ ПЪРВИ ПОКОЛЕНИЯ

ФАБРИКАНТИ И ТЪРГОВЦИ.....	15
КАЛПАЗАНОВИ – РПДОНАЧАЛНИЦИ НА ТЕКСТИЛНАТА ИНДУСТРИЯ Е ГАБРОВО.. ..	16
ХАДЖИСТОЙЧЕВИ И ФАБРИКА „АЛЕКСАНДЪР“	29
ХАДЖИБЕРОВ ЗАПАЛВА ПЪРВАТА ЕЛЕКТРИЧЕСКА КРУШКА В ГАБРОВО.....	39
ТЪРГОВЦИТЕ НА РОЗОВО МАСЛО ПАПАЗОВИ.....	54
ТЮТЮНЕВИТЕ МАГНАТИ ЧАПРАШИКОВИ	61
ГРАЖДАНИТЕ НА СВЕТА ТОМАСЯН-ХУГОСЯН	69
„ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ“ НА АСЛАНЯН.....	84
ОСНОВАТЕЛЯТ НА ПЛОВДИВСКИЯ ПАНАИР ОБРЕЙКОВ.....	88
ВДИГАТ ТРИ ПАМЕТНИКА НА ГРЪНЧАРОВИ	95
АРХИТЕКТИ, ПОЛИТИЦИ И ДИПЛОМАТИ	103
АРХИТЕКТЪТ НА ПАЗАРДЖИК КОСТАДИН МУМДЖИЕВ.....	104
ДЕМОКРАТЪТ НИКОЛА ПЪДАРЕВ	114
ГРАФ ИГНАТИЕВ И БЪЛГАРИЯ	119
ЧИСТОКРЪВНИ БЪЛГАРИ НОСЯТ ФАМИЛИЯТА О’МАХОНИ.....	128
УЧИТЕЛИ, ПИСАТЕЛИ И УЧЕНИ.....	133
ВАРНЕНСКИЯТ КМЕТ ИВАН ЦЕРОВ	134
19 ПОКОЛЕНИЯ СТАНИМИРОВИ	141
ДВОЙСТВЕНИЯТ ДИМИТЪР ДИМОВ	151
МАРИЯ ХАДЖИЙСКА: БЪЛГАРИНЪТ СЕ ИНТЕГРИРА МНОГО ДОБРЕ.....	157
ОТКРИВАТЕЛЯТ НА КОМПЮТЪРА ДЖОН АТАНАСОВ	161
ФОТОГРАФИ, АРТИСТИ И ХУДОЖНИЦИ.....	167

Артистичните Къневи и морето	168
Художниците Балкански.....	185
Космополитът Борис Георгиев	192
Фотографите Карастоянови.....	203
Пенчо Балкански – фотографът на звездите	232
Добруджа през обектива на Тодор Кемилев.....	240
Англия и Ирландия в живота на Иво Хаджимишев.....	247

РАЗДЕЛ 2 БИТ И ДУШЕВНОСТ

Частен музей съживява спомена за фабриката в Бараково (Кочериново).....	255
Пазарите на Стара София	268
Старо Велико Търново	275
Стара Варна.....	281
Кафенетата на Париж	289
България се бори с проституцията от 130 години (правен аспект на проблема).....	297
Как се променял идеалът за женската хубост.....	308

РАЗДЕЛ ТРЕТИ ЛИЧНОСТИ

Авантюристът Георги С. Раковски	314
Мечтателят Христо Ботев	319
Родоначалникът на еротичната поезия Петко Р. Славейков.....	324
Титанът Иван Вазов	329
Нежният Димчо Дебелянов	335
Страдалецът Йордан Йовков	341
Потайният Елин Пелин	345
Компрометирането на Стефан Стамболов.....	349
Скулпторът Андрей Николов.....	357
Примата Мими Балканска.....	362
Мистичната Яна Язова	367
Омайникът Емилиян Станев	372
Мадоната Елисавета Багряна.....	377

ВЪВЕДЕНИЕ

Като че ли вече трайно се установи мнението, че българинът малко се интересува от миналото си, не чете книги и въобще не го занимават въпросите на изкуството и културата, защото е потънал в ежедневните си грижи и проблеми. Но както всяко крайно твърдение, то страда от едностранчивост и не е вярно. Има много хора, за които битът не е достатъчна форма на съществуване. На тях им е необходимо още нещо, което да осмисли живота им, да провокира ума и емоциите им, да развива любопитството, а от там и потребността да разширяват хоризонта си като излязат извън орбитата на личния си периметър. Израз на това е нарасналият интерес към миналото на големите български семейства. За това говори дори само и фактът, че когато през 2005 г. и 2006 г. излязоха двата тома на „Неизвестно за известни български родове“, те бързо се разпродадоха и се наложи издателството „Изток-Запад“ да пусне няколко допечатки на тиражите.

А предварителните прогнози за чителския интерес не бяха оптимистични. Много издатели не вярваха, че една книга с лични спомени за известни фамилии и за малко познати фигури от нашето минало, но с големи заслуги към България, ще има успех на пазара. Може би защото у нас нямаше книги с аналогично съдържание и това бе един от първите опити да навлезем в един нов за нас жанр, смесица между класическата история, между т.нар. устна история (*oral history / historia oral*), социалната антропология, изграждаща „житейски истории“ (*life history / historia de vida*), но не само на отделни личности, а на цели родове. Така животът се оказа по-силен от всякакви скептични преценки и това ме подтикна след първия том да подготвя втори, а сега и трети. Тук следва да благодаря специално на из-

дателя Любен Козарев, който от самото начало подкрепи тази напълно новатарска идея, и ето, че рискът си заслужаваше.

Както и на всички историци и литератори, които не погледнаха на моите идеи да разпитвам живите наследници за техните известни родове с чувство на превъзходство от гледна точка на научните им интереси, а ми оказаха неоченимо съдействие. Техните имена, както и на институциите, които представляват, са споменати, надявам се, коректно на нужните места. Отчитам чисто академичния скепсис, който носят учените у себе си по отношение на спомените като изворов материал, но мисля, че това отношение все повече се преодолява. И съм сигурна, че тепърва ще оценяваме колко са важни живите свидетелства на съвременниците на изминалите събития. За да поставим на истинското им място непреходните ценности и да открием онези личности, които благодарение на волята си, на таланта си и на умението да виждат напред, са подреждали пъзела на времето си. Приживе те често са оставали недооценени или пък са отпаднали от страниците на историята по чисто конюнктурни причини. Да ги издиря не бе никак лесно. Наложих се да проведа стотици срещи и да направя повече от 200 интервюта, да прекарам не малко часове в библиотеките. Но след толкова години мога да кажа, че това бе най-интересната част от моята работа. Към тези личности ме насочиха мои колеги журналисти, историци, техни роднини и съседни, за което им изказвам огромна благодарност. През всичкото това време до мен винаги бе майка ми, която с 30-годишния си журналистически опит ми даваше ценни съвети и напътствия.

Общо в трите тома съм събрала историята на 121 фамилии – в първия са 56, във втория – 40, а в най-новия – 25. Докато в първите две книги влязоха родовете, които са излизали и на страниците на периодичния печат, то третия том подготвих специално по поръчка на издателите. Тук за пръв път ще прочетете за известни габровски и пловдивски семейства, за художници и фотографи и затова разказът за тях е по-дълъг от обичайното. Части от тях (и само за някои) са излизали на страниците на в-к „Монитор“, на списание „За хората“, сп. Мах и сп. „Общество и право“. Благодаря на техните издатели, че ми преотстъпиха правото да ги използвам, разбира се, в по-разширен вариант.

През изминалите години често са ме питали само от родословието на софийски семейства ли се интересувам. Винаги ми е било трудно да отговоря на този въпрос, защото няма чисто софийски фамилии. Всички те са смесица от личности от различни краища на страната и не могат да бъдат затворени в един град, в едно село или район. Но както написах, животът е по-интересен от всякакви предположения и ето, третият том опровергава предишното ми твърдение. От всичко излязло досега, тук най-силно личи регионалният признак. В Част III влизат някои знакови семейства от Габрово, Пловдив и Варна, които навремето силно са повлияли върху развитието на тези градове. Може да се каже, че благодарение на тях Габрово си спечелва името на „Българският Манчестер“, Пловдив на втория по значимост град в страната, а Варна на морска столица на България. И въпреки че с времето представителите на тези родове са се пръснали по целия свят, те носят още в себе си жив спомена за своето начало. И все още припознават себе си като габровци, пловдивчани или варненци. И се назовават като такива, заради това уважих тяхното силно чувство за регионална принадлежност.

Друго, което отличава още този том от останалите два, е, че включените в него фамилии не са толкова популярни за широката аудитория, колкото бяха например в първата част. Но всеки що-годе запознат с техния принос и заслуги знае, че те са в основата на българската индустрия, живопис, музика и фотографско изкуство. Без тяхното пионерско дело, многото труд и лишения ние не бихме били същите, ако перефразираме една известна фраза. Само че по силата на превратностите на историята и на обстоятелствата те са останали на по-заден план. Но това в никакъв случай не омаловажава тяхното дело. По тази причина техните истории са включени в настоящето издание.

Както и в предишните книги, основополагащ принцип на подбор към родовете бе степента на заслуги към нашата държава, т.е. тяхното значение от национално измерение. По тази причина много фамилии с местни заслуги на учители и лекари и др. останаха извън повествованието. Отново съм се придържала към разказите само на преки потомци. Някои от тях са трето, четвърто поколение и вече се беше прекъснала нишката на живия спомен за основателите на техния род. Това обяснява

донякъде защо сведенията за личния им живот и за чисто човешките им подбуди невинаги са пълни.

Отново включавам и раздел с исторически материали освен родови истории. След Стара София продължих проучванията си за миналото и на други градове. Във втората част от настоящата книга се опитах поне малко да възстановя как е изглеждал животът на едновременните Велико Търново и Варна. Тук основно съм използвала спомените на софиянката Таня Шишкова и на варненеца Димитър Грънчаров.

Най-големи колебания изпитах за последната част от тома, която разказва за интимния свят на наши известни писатели, поети, артисти и политици. Тези материали са писани по поръчка на в. „Труд“ и са излизали на страниците на ежедневника през 2007 г. Доста се двоумих дали въобще да ги включавам в книгата, защото в последно време жълтите издания са залети от подобни истории, при това написани на доста булеварден език. По настояване на редактора от „Труд“ Мир Благоев, а и по мое лично вътрешно убеждение, когато се докосвах до такива деликатни теми – като първата любов на Димчо Дебелянов, голямата любов на Йордан Йовков, се стараех да кажа истината за тях с необходимата доза уважение, които тези големи личности заслужават. Проучванията ми ме доведоха до ред малко известни, а в някои случаи напълно премълчавани факти от техния живот, като например за първия брак на писателя Емилиян Станев. Тези материали имаха широк отзвук и това ми даде основание да ги включа в Част III. А и защото се убедих от дългогодишния си журналистически опит, че те бъдат и най-голям интерес сред читателите. Тук следва да изкажа специална благодарност на сътрудниците на Националния литературен музей и на Румяна Пашалийска, които ми помагаша пълно през цялото време.

В Том III от „Неизвестно за известни български родове“ освен разказите на потомците съм ползвала редица източници, като книгите на Г. Гатев, Хр. Венков, М. Г. Минчев – „История на вълненотекстилната промишленост в Габрово“ (С., 1982 г.), „Алманах на българските индустриалци 1878–1947“ (Съставител Евелина Станева, С., 1995 г.), Ирена Узунова – „Първа княжеска придворна фабрика „Иван Колчев Калпазанов“ – модернизация и нововъведения (кр. на XIX – нач. на XX век) (в сб.

„Модернизацията на България и Габрово 1878–2006“, В.Търново, 2007 г.), както и сведения от монографията на Цветана Кьосева „Първите дами на Царска България“ (С., 2010 г.).

И този път богатия илюстративен материал на книгата дължа не само на наследниците на известните фамилии, а и на историка и колекционера Любомир Юруков, който отново безкористно ми отвори своя архив и ми предостави обширен снимков материал.

Мариана Първанова